

Beslutningsforslag nr. **B 30**

Folketinget 2017-18

Fremsat den 10. november 2017 af Søren Egge Rasmussen (EL), Maria Reumert Gjerding (EL), Carolina Magdalene Maier (ALT), Christian Poll (ALT), Ida Auken (RV), Marlene Borst Hansen (RV), Jacob Mark (SF) og Trine Torp (SF)

Forslag til folketingsbeslutning

om oprettelse af en omlægningspulje til at fremme driften af økologisk og plantebaseret kost i de offentlige køkkener

Folketinget pålægger regeringen at tage de nødvendige administrative skridt for at sikre, at der fra og med 2018 oprettes en pilotordning med en omlægningspulje på 30 mio. kr. årligt over fire år. Målet er, at kommunale, regionale og statslige institutioner og organisationer kan søge tilskud til

udgifter i forbindelse med omlægning af offentlige køkkener for at kunne tilbyde en højere grad af økologisk og plantebaseret kost, herunder tilskud til efteruddannelse og uddannelse af køkkenpersonale og til information til brugere og fødevarereproducenter.

Bemærkninger til forslaget

Målet med forslaget er at fremme mulighederne for, at de offentlige køkkener på offentlige arbejdspladser, på hospitaler, i børnehaver, på skoler og på plejehjem i langt højere grad kan tilbyde økologisk og plantebaseret mad.

Med de tidligere puljer til støtte af omlægning af de offentlige køkkener til en højere grad af økologi er der taget et stort og vigtigt første skridt. Fra januar 2018 er der dog ikke flere midler til omlægning til økologi, da den sidste pulje udløber ved årets udgang.

Den statslige støtte til omlægningen af de offentlige køkkener til økologi har været en succes. Ikke blot serveres der nu økologisk mad i mange kommuner – og i over 30 kommuner arbejder man allerede frem mod et mål om 30 pct., 60 pct. eller 90 pct. økologi – men støtten har også været løftestang for kvalitetsudvikling af de offentlige måltider. Det offentlige fødevarerindkøb har sat skub i afsætning af dansk økologi med generel udbygning af den danske økologiske fødevarer sektor og job til følge og været en vigtig motor i omlægningen af ca. 40.000 ha landbrugsarealer fra konventionel til økologisk dyrkning i 2016, og en lignende omlægning forventes i 2017.

Omsætning af økologiske varer til fødevarer sektoren er fordoblet siden 2010 (fra 519 mio. kr. til 2,017 mia. kr. i 2016) og estimeres til at nå ca. 2,5 mia. kr. i 2017, hvilket svarer til en vækst på 25 pct.¹⁾ Ifølge Økologisk erhvervsteam, som er sammensat primært af virksomhedsledere fra bl.a. flere af landets største fødevarer virksomheder, var en offensiv offentlig politik afgørende for succes: »I perioden 2012-2015 er omsætningen af økologi i fødevarer sektoren fordoblet. Den imponerende vækst skyldes i høj grad introduktionen af det økologiske spisemærke i 2009 og en målrettet uddannelsesindsats fra økologierhvervet og myndighederne for at løfte kompetencerne i offentlige køkkener.«²⁾

Udviklingen hen imod mere økologi i de offentlige køkkener og den medfølgende vækst i den økologiske produktion har, sammen med en stærk forbrugeropbakning, været katalysator for udvikling af økologisk salg i privatdrevne kantiner og restauranter og har generelt gjort salg til de professionelle køkkener – private som offentlige – til en vigtig afsætningskanal for økologiske landmænd og virksomheder. En offensiv strategi for økologi i de offentlige køkkener har desuden haft en afledt positiv effekt på eksportmarkedet i bl.a. Tyskland og Sverige, hvor den økologiske branche har øget salget til fødevarer sektoren, og Danmark har generelt fået et stærkt brand som førende økologination. Økologisk erhvervsteam anbefaler bl.a., at: »Danmark bør brandes som verdens førende økologination. Det kan eksempelvis ske ved at fremhæve vores lange økologihistorie, den fremtrædende position som markedsleder på økologi og vores økologiske hospitaler, børnehaver og plejehjem.«³⁾

Miljø- og fødevarerministerens Økologisk erhvervsteam erklærede i 2017 en vision om bl.a., at »Danmark bevarer

sin position som »verdensmester i økologi« via verdens største økologiske markedsandel af fødevarer i detailledet og foodservicesektoren. En andel, der fordobles frem til 2025.«⁴⁾ At opnå den fordobling kræver dog en fortsat indsats for omstilling i de offentlige køkkener.

Globalt set er der i disse år en kraftigt stigende tendens i efterspørgslen i befolkningerne i mange vestlige lande efter både mere økologi og mere plantebaseret kost, hvilket tydeligt afspejler sig i de globale fødevarer markeder. Med hensyn til det plantebaserede fødevarer marked er der tale om en international megatrend, hvor et stigende antal forbrugere ønsker, og prominente virksomheder og investorer satser på, plantebaserede fødevarer⁵⁾. Med denne nye udvikling følger – som det gjorde med økologisk produktion – et nyt marked, der, hvis det opdyrkes i tide, både rummer afsætnings- og udviklingsmuligheder for danske producenter og dermed også danske arbejdspladser. En række af Danmarks fødevarer virksomheder, og de fleste af landets supermarkedskæder, ser da også det plantebaserede fødevarer område som et helt centralt fremtidigt marked og satser i stigende grad på det⁶⁾.

Omstilling til økologi og til en mindre grad af animalske produkter i de offentlige køkkener er gået hånd i hånd i Danmark. Der er meget stor international interesse for den danske model, hvor omstilling til minimum 60 pct. økologi i de offentlige køkkener samtidig omfatter en omstilling til øget brug af grøntsager, mindre kød, større køb af sæsonvarer, madlavning i højere grad fra friske råvarer og en markant reduktion i spild. Erfaringer viser, at disse ændringer i kosten har skabt sundere og mere klimavenlige måltider, samtidig med at madspildet er reduceret, og et reduceret kødforbrug har gjort, at 60 pct. økologi kunne indføres inden for eksisterende budgetter. I København er 90 pct. økologi opnået inden for samme driftsbudget. Mere økologi i de offentlige køkkener har således en række fordele, som ikke alene kommer natur og miljø til gavn. En omstilling af køkkenerne har også bidraget til optimering af køkkenets processer, der kan reducere madspildet, skabe mere fokus på måltidskvaliteten, herunder frugt og grønt, optimere indkøbene, give bedre og sundere mad til brugerne samt skabe større trivsel og stolthed hos personalet i køkkenerne⁷⁾.

Der er med andre ord gode økonomiske grunde til at gå et skridt videre med at understøtte, at det offentlige går foran med hensyn til fortsat at fremme den økologiske omlægning, men også samtidig at kombinere dette med en omlægning hen imod mere plantebaseret kost. For går det offentlige foran, viser erfaringen fra økologiomlægningen, at landbrugserhverv og forarbejdningsvirksomheder vil udvikles i takt hermed.

Den danske befolkning er klar til en omlægning hen imod mere økologi og flere plantebaserede måltider som en fast valgmulighed. 80 pct. af danskerne køber nu økologiske varer, og knap halvdelen af alle danskere køber nu økologiske

varer hver uge. Danske forbrugeres ønsker om et bedre miljø med drikkevand uden sprøjtemiddelrester og øget dyrevelfærd har gjort, at Danmark er nummer et i verden med hensyn til andelen af fødevarerindkøbet, der er økologisk, og salget stiger i hele landet, med de højeste stigninger i Jylland (38 pct. i 2016).

En undersøgelse udført af MAPP, Aarhus Universitet, for Fødevarestyrelsen, viser, at 8 ud af 10 danskere ønsker mere økologi i de offentlige køkkener. 6 ud af 10 foretrækker økologi, selv hvis prisen bliver højere⁸⁾. Samtidig viser en analyse fra Coop, at 43 pct. af danskerne (ca. 2,4 mio. borgere) ønsker at spise mindre kød⁹⁾. En del af dem er allerede begyndt at reducere kødforbruget. Således viser undersøgelser, at mellem en tredjedel og en fjerdedel af danskerne i 2016 spiste mindre kød, end de gjorde de foregående år.¹⁰⁾

I Danmark mener 44 pct. af borgerne, at det altid bør være muligt i de offentlige institutioner at kunne vælge et måltid, som kun indeholder vegetabiliske fødevarer. Det er dog langt fra muligt nu.

Der er i dag omkring 30 kommuner, der har et mål om minimum 60 pct. økologi i deres køkkener, og flere har allerede opnået målet. Men der er fortsat langt igen, før alle offentlige køkkener har indført økologi. I forhold til plantebaseret kost er det i dag meget få institutioner og kommuner, der udviser hensyn over for de borgere, der ønsker helt at undgå eller at minimere animalske produkter i deres kost. Således er det i dag f.eks. kun 21 pct. af kommunerne, der har en politik om, at der skal tilbydes et vegetarisk måltid i daginstitutionerne, og 10 pct. af kommunerne har en politik om, at der skal tilbydes et måltid helt uden animalske produkter¹¹⁾.

Der er en stor og stigende efterspørgsel i befolkningen efter både økologi og ikkeanimalske måltider. Efterspørgslen bunder i en række forskellige årsager, som har at gøre med både klimamæssige, sundhedsmæssige, økonomiske og religiøse hensyn.

Med hensyn til efterspørgslen efter plantebaseret kost betegner 3,9 pct. af danskerne (ca. 225.000 danskere) sig selv som vegetarer¹²⁾, og tallet er stigende. I alt 8,2 pct. af danskerne (ca. 472.000 danskere) spiser vegetarisk mindst halvdelen af ugens dage¹³⁾, hvilket er mere end en fordobling siden 2010. Kigger man mod vores nabolande, som oftest har været et par skridt foran Danmark på dette område, ser vi, at 12 pct. af befolkningen i Storbritannien lever overvejende vegetarisk¹⁴⁾. Det samme gør 10 pct. af befolkningen i Sverige¹⁵⁾ og 10 pct. af befolkningen i Tyskland¹⁶⁾. Der er altså mange indikationer på, at vi bevæger os hen imod en fremtid, hvor en langt større andel af mennesker ønsker at leve af en kost uden animalske produkter.

Der er desværre mange eksempler på, at der ikke tages hensyn til befolkningsgrupper, der ikke ønsker at spise animalske produkter i offentlige institutioner. Det kan f.eks.

være i forhold til ældre på hospitaler og plejehjem, hvor man ikke tager hensyn til dybtfølte overbevisninger, som et menneske har levet efter et helt liv, eller i forhold til daginstitutioner, hvor børn tvinges til at spise noget, de ikke har lyst til, og/eller som deres forældre ikke ønsker, at de spiser, medmindre de kan fremvise en lægeerklæring, hvilket ofte er vanskeligt eller umuligt at få¹⁷⁾. Disse oplevelser, og det stigende antal vegetarer, kalder på et hensyn til og en mulighed for, at også vegetarer har et frit valg i offentlige køkkener. Det kan sikres ved, at flere offentlige køkkener garanterer, at danskere, som ønsker plantebaseret kost, også kan spise ernæringsrigtige måltider i offentlige køkkener.

Fremmes muligheden for at vælge plantebaseret kost i de offentlige køkkener, vil det have positive afledte effekter for andre grupper i samfundet end vegetarer, fleksitarer og veganere. Forslaget vil også have betydning for mælkeallergikere, borgere engageret i dyrevelfærd og mennesker med religiøs baggrund, bl.a. muslimer, jøder, hinduer og buddhister, som af forskellige årsager er selektive med hensyn til animalske fødevarer.

Foruden at tilgodese befolkningsgrupper, der af den ene eller anden årsag ønsker mulighed for plantebaseret mad, vil forslaget bidrage til at forbedre folkesundheden. WHO konkluderede forrige år, at vores høje forbrug af rødt og forarbejdet kød øger risikoen for kræft. Og på Fødevarestyrelsens hjemmeside fremgår det, at vegetarisk kost hjælper på en lang række livsstilssygdomme såsom diabetes, fedme, hjerte-kar-sygdomme, nyrelidelser og forhøjet blodtryk¹⁸⁾. Danmark bruger årligt 155 mia. kr. på sundhedsvæsenet¹⁹⁾. Der er kolossale beløb at spare på udgifterne til sundhedsvæsenet, hvis grønnere kostvalg fremmes²⁰⁾.

Der er endvidere store miljø- og klimamæssige fordele ved at spise grønnere²¹⁾. De offentlige køkkener kan via en omlægning til mindre kød, mindre spild og mere plantebaseret kost reducere klima- og miljøaftrykket fra det offentlige forbrug. En mulighed for at opnå de væsentlige fordele ved øget økologisk og plantebaseret kost er en statslig vedtagelse af et krav om mindst 60 pct. økologi og en garanti for plantebaseret valgmulighed i 90 pct. offentlige køkkener senest i 2022.

Puljen vil støtte omlægningsaktiviteter fra kommuner, regioner og statslige institutioner, som har mål om mindst 60 pct. økologi samt garanti for plantebaseret valgmulighed i deres køkkener. Offentlige køkkener, der f.eks. allerede har indført 60 pct. økologi, kan også søge puljen til at forøge økologiprocenten yderligere og samtidig fremme en mere plantebaseret kost.

Midlerne i puljen vil, som den tidligere statslige pulje, kunne søges primært til efteruddannelse og uddannelse af køkkenpersonale med henblik på at kunne tilberede økologisk og plantebaseret mad og på planlægning og gennemførelse af omlægning. Midlerne vil ikke blive anvendt på madindkøb. Desuden vil midlerne i puljen kunne søges til at styrke kompetencer hos fødevarereproducenter og formidling

til brugerne om økologisk og plantebaseret kost i forbindelse med en omlægningsfase af et statsligt, regionalt eller kommunalt køkken.

Tidligere erfaringer med omlægning af offentlige køkkener til mere økologi har vist, at en pulje på ca. 28 mio. kr. om året er effektiv²²). Der er fortsat en stor efterspørgsel fra kommuner og regioner i forhold til omlægning, og en pulje til fremme af økologisk og plantebaseret kost på 30 mio. kr. årligt 2018-21 vil imødekomme dette behov. For at holde administrative udgifter på et minimum foreslås det, at puljen lægges ind som en øremærket indsats under Fonden for økologisk landbrug.

Det foreslås, at pilotordningen efterfølgende evalueres med henblik på eventuel videreførelse.

Forslaget foreslås finansieret med midler fra Tillægsbevillingsreserven for 2018 (konto 35.11.01. Merudgifter ved nye bevillingsforslag).

På lang sigt vil forslaget dog give et provenu, eftersom muligheden for at vælge et plantebaseret måltid vil medføre færre udgifter til behandling af kræft, diabetes og hjerte-kar-sygdomme, jf. de tidligere nævnte studier fra Oxford University samt Københavns Universitet og Danmarks Tekniske Universitet.

Skriftlig fremsættelse

Søren Egge Rasmussen (EL):

Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig herved at fremsætte:

Forslag til folketingsbeslutning om oprettelse af omlægningspulje til at fremme muligheden for at tilbyde økologisk og plantebaseret kost i de offentlige køkkener.

(Beslutningsforslag nr. B 30)

Jeg henviser i øvrigt til de bemærkninger, der ledsager forslaget, og anbefaler det til Tingets velvillige behandling.

Referenceoversigt

- 1) Ifølge Danmarks Statistiks og Økologisk Landsforenings hjemmesider
- 2) »Økologi i Danmark - vækst og udvikling i hele Danmark - anbefalinger fra Det økologiske erhvervsteam«, Det Økologiske Erhvervsteam, 2017
- 3) »Økologi i Danmark - vækst og udvikling i hele Danmark - anbefalinger fra Det økologiske erhvervsteam«, Det Økologiske Erhvervsteam, 2017
- 4) »Økologi i Danmark - vækst og udvikling i hele Danmark - anbefalinger fra Det økologiske erhvervsteam«, Det Økologiske Erhvervsteam, 2017
- 5) »Dairy Alternatives Market Analysis By Product (Soy Milk, Almond Milk, Rice Milk), By Formulation (Plain, Flavored), By Application (Food, Beverage) And Segment Forecasts To 2024«, Grand View Research 2016.
»2018 trend of the year: Plant-based foods go mainstream«, Baum+Whiteman International Restaurant Consultants, 2017 (<http://www.baumwhiteman.com/PLANT%20BASED%20COPY.pdf>).
»Impossible? Fake meat moves beyond burgers«, The Mercury News, 13. september 2017 (<http://www.mercurynews.com/2017/09/13/impossible-foods-moves-from-beef-to-other-meats/>).
»Bill Gates and Richard Branson back startup that grows 'Clean meat'«, Bloomberg.com, Technology, 23. august 2017
- 6) »Kødfri trend giver virksomheder vækst«, Dansk Industri Business, di.dk/dibusiness, 24. maj 2017
- 7) Københavns Madhus og Kost & Ernæringsforbundet. Miljø- og Fødevarerministeriet om Det økologiske spisemærke (<https://www.oekologisk-spisemaerke.dk/om-spisemaerket/velkommen/beslutningstager>).
»Kvalitativ undersøgelse af økologi i offentlige køkkener - Fra beslutning til praksis«, Madkulturen, 2013
- 8) »Økologi i offentlige køkkener«, af Trine Mørk, George Tsalis og Klaus G. Grunert, DCA - Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug, 2014 (DCA Rapport nr. 39, 2014)
- 9) »Folk vil godt spise mindre kød for at hjælpe klimaet. Men flyrejserne holder de fast i«, Politiken.dk, 16. december 2016
- 10) »Folk vil godt spise mindre kød for at hjælpe klimaet. Men flyrejserne holder de fast i«, Politiken.dk, 16. december 2016. »Hver fjerde dansker spiser mindre kød end for fem år siden«, Berlingske, 29. januar 2017
- 11) »Vi skal gøre vegansk og vegetarisk til mulighedernes kost i børneinstitutionerne«, Vegetaren, nr. 3, 2016

- 12) »Mange ”opfatter” sig selv som vegetarer«, Coop Analyse, coopanalyse.dk, 22. juni 2011
- 13) »Syv år har givet flere kødløse dage«, Coop Analyse, coopanalyse.dk, 24. august 2017
- 14) »Meat is off the menu as more Britons become vegetarian«, The daily Express, www.express.co.uk, 1. oktober 2014
- 15) »One in ten Swedes is vegetarian or vegan, according to study«, The Independent, www.independent.co.uk, 24. marts 2014
- 16) »Anzahl der Veganer und Vegetarier in Deutschland«, Vegetarierbund Deutschland (<https://vebu.de/veggie-fakten/entwicklung-in-zahlen/anzahl-veganer-und-vegetarier-in-deutschland/>)
- 17) »Kampen om vegansk mad i børnehaven«, Vegetaren, nr. 1, 2016
- 18) »Vegetarmad og sundhed«, Altomkost.dk (<http://altomkost.dk/deofficielleanbefalingertilensundlivsstil/personer-med-saerlige-behov/vegetarer/vegetarmad-og-sundhed/>)
- 19) »Hvad koster sundhedsvæsenet? «, Sundheds- og Ældreministeriet, www.sum.dk (http://www.sum.dk/Sundhed/Sundhedsvaesnet/Sundhedsoekonomi/Sundhedsvaesnet_i_tal_og_fakta/Hvad_koster_sundhedsvaesnet.aspx)
- 20) »Cost-Effectiveness of a New Nordic Diet as a Strategy for Health Promotion«, af Jørgen Dejgård Jensen, Henrik Saxe og Sigrid Denver, International Journal of Environmental Research and Public Health, 2015, nr. 12, s. 7370-7391
- 21) »Livestock’s Long Shadow - Environmental issues and options«, FAO, 2006. »Fødevarers miljøeffekter - Det politiske ansvar og det personlige valg«, af Henrik Saxe, Rico Busk Jensen og Mads Lyngby Petersen, Institut for Miljøvurdering, 2006. »Climate benefits of changing diet«, af Elke Stehfest m.fl., Climatic Change, 2009. »Assessing the environmental impacts of production and consumption - Priority products and materials«, United Nations Environment Programme, 2010
- 22) »Flere penge til økologiske køkkener«, Altinget.dk, 16. november 2011